

ARCHÍVUM

BRACHFELD F. OLIVÉR (1908–1967)

*Egy magyar individuálszichológus a spanyol
pszichológia történetében*

Horváth Petra

„...Több nézőpontból, multidiszciplinárisan szükséges közelíteni a dolgokat, ily módon feelve korunk egy imperatívuszára. Nem arról van szó, hogy a »végletekig kimeríthetnénk« egy témát: »végérvényes írások« nincsenek. Azonban korunk egyik nagy betegsége – úgy tűnik – éppen abban áll, hogy a témák, az eszmék s a fogalmak oly nagy sebességgel elkopnak mibennünk. A középkorban, melyet a *magister dixit* jelmondata uralt, nem dobták a gondolatot a feledés lyukas zsákjába ily hamar, ahogyan manapság már a csak félig kifacsart citromot is félredobják: akkoriban még mindaddig forgatták, míg az utolsó cseppet is sikerült kivonniuk belőle. Ma nem szoktuk végiggondolni a gondolatot – úgy ahogyan illő – egészen végig: zu Ende denken ...”

(Brachfeld F. Olivér)¹

A Szegedi Tudományegyetem Hispanisztika tanszékének kutatói régóta igyekeznek már felhívni a figyelmet Brachfeld F. Olivér specifikusan pszichológiai tárgyú munkáinak jelentőségére. Mivel Brachfeld 1931-től Spanyolországban élt, munkái javarészt spanyol nyelven íródtak – ami Brachfeldtől magyar nyelven ránk maradt: publikációi a harmincas évekből, például a *Korunk* című folyóirat², avagy a *Nyugat* hasábjairól. 2002-ben a Veszprémi Egyetemi Kiadó gondozásában jelent meg Brachfeld *Az egyén és a csoport kisebbség-érzése* című munkája rövidített, szemelvénytiszta kiadás formájában.³ Ámbár Brachfeld műveit a spanyol nyelvű kiadásokon túl – többek között – angol, német, francia és olasz nyelveken is megjelentették, magyarul – azaz *Brachfeld Olivér anyanyelvén* – a mai napig nem olvashatók.

Brachfeld liberális értékeire hosszú időn keresztül – nemes egyszerűséggel – *nem lehetett nyitott* ez az ország. 1936-ban jelentette meg

Magyarország igazsága című könyvét Spanyolországban, mely a trianoni igazságtalanságról beszélt; majd 1957-ben, „Magyarország története” című írásában az 1956-os eseményekkel vállalt szolidaritása okán „elnyerte” a *persona non grata* címet a Kádár-rendszertől.⁴ Brachfeld helyzetének a polgárháború utáni Spanyolország sem kedvezett. Sohasem kapta meg a spanyol állampolgárságot, így élete végéig csupán a hontalanok *Nansen* útlevelével bírt.⁵

José Ortega y Gasset úgy írja le az emberi életet, mint *eredendő hajótöröttség* állapotát. Az ember az állandó bizonytalanba vetetett: *tett* (acción) és *gondolat* (pensamiento) összefonódó kötelébe kapaszkodón írja magát szüntelen abban a „feltétlen és végzetes” *drámában*, ami az élete.⁶ Brachfeld az 1920-as évek második felében, az akkor érvényben levő *numerus clausus* okán nem tanulhatott a budapesti egyetemen, így Bécsben folytatta tanulmányait. Itt ismerkedett meg Adlerrel, akinek tanítványa volt 1925-27 között. A későbbiekben Máday Istvánnal a Magyar Individuálpeszichológiai Társaság alapító tagjai között találjuk.⁷ 1927 után sikerült felvételt nyernie a Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol katalanisztikával foglalkozott; doktori értekezését is a katalán irodalomban, népballadákban megjelenő magyar vonatkozásokról írta 1930-ban. „Magyarország, a magyarság és a magyar ember, amint az az idegen népek irodalmában tükröződik: van-e ennél érdekesebb tükör, amelyben önnön arcvonásainkat kereshetnők? Hol torzít, hol szépít ez a tükör; néhol egészen virtuálissá mosódnak el a vonások, és csak egész kevés esetben adják vissza azt, aminek érezzük magunkat, amik vagyunk és amik voltunk.”⁸ – írja Brachfeld a doktori értekezése⁹ bevezető soraiban.

A következőkben mi is egy „tükörbe” pillantunk: a spanyol pszichológia történetében a *már-csak-szavakban tükröződő* nyomába eredünk Brachfeld Olivér „arcvonásait” kutatva. A választás – Ortega szerint – a személyiség központi magvát engedi felsejleni; „*csapóajtó*”, mely a személyiség mélyrétegeibe, „*kazamatáiba*” vezet.¹⁰ Brachfeld az adleri individuálpeszichológiát választotta, s mert Adler *Életünk értelme* című könyvét Brachfeld Olivér fordításában ismerhetik meg a spanyol olvasók, így írásom vezérfonalául is ezt a művet választottam. Adler úgy gondolta: a személyiség megismerése során fel kell térképeznünk, hogy adott individuum milyen álláspontra helyezkedik az életfeladatok vonatkozásában. Az életkérdések pedig három nagy probléma alá rendelődnek: „*a közösségi élet, a munka és a szerelem*” körül körvonalazódnak; *élet-*

stilusunk e három nagy kérdéshez való viszonyunkban tükröződő. Brachfeld legfontosabb írásaira fókuszálva közelítjük hát a következőkben ezt a három kérdést. Előbb kontextualizáljuk a témát, felvázolva a spanyol pszichológia történetének vonatkozó fejezetét és benne Brachfeld Olivér szerepét – „közösségi-énjét” körberajzolva. Majd egy-egy rövid pillanat erejéig elidőzünk a brachfeldi perspektíva horizontján: a *munkához* – ez esetben a pszichológia tudományához – fűződő viszonyát egyrészt az 1936-ban megjelent *A kisebbségi érzés*, másrészt az 1933-as *Marañon vitairat* segítségével igyekszem láttatni; míg a *szerelem* vonatkozásában az 1949-ben kiadott *A nő kisebbségi érzése, avagy bevezetés a Nő pszichológiájába* című kötet szolgálhat alapul.

Brachfeld és a spanyol pszichológia intézményesülésének kezdetei

Brachfeld 1931-ben telepedett le Barcelonában. 1931 Spanyolország történetében a nagy változások kora. 1930-ban ért véget Primo de Rivera diktatúrája, 1931 áprilisában trónfosztottá lett XIII. Alfonz spanyol király, és kikiáltották a spanyol történelem második köztársaságát. A politikai instabilitás mellett az új köztársaságnak majd egy évszázados elmaradással kellett szembenéznie a modernizáció terén. A spanyol kultúra *ezüstkorát* a megsebzett politikai test, a gyarmatbirtokait veszített világbirodalom 19. század végi aggodalma fémjelezte. Kuba 1898-as leszakadása egy egész nemzedéket bélyegezett. Gondolkodók, írok és művészek – a kor emberei – vágyták és keresték a rendet, s mikor a körülölelő világban nem találták: *önmagukban* teremtették meg azt. És Spanyolország ekkor adta Unamunót a világnak, Gaudít, Dalít és Picassót, hogy csak pár ismertebb nevet említsünk meg itt. 1906-ban Nobel díjjal tüntették ki tudományos munkájáért Santiago Ramón y Cajalt. Ebben a korban gyökerezik José Ortega y Gasset szellemi ébersége is. Ez a szellemi pezsgés egészen 1936-ig tartott¹¹, és nem hagyta érintetlenül az ekkor ébredező új tudományt, a pszichológiát sem.

A spanyol pszichológia intézményesülésének kezdetei ebben az időszakban gyökereznek. 1934-ben alapították meg az első, valóban tudományos alapokon nyugvó pszichotechnikai intézetet, az Instituto Nacional de Psicotecniá-t.¹² Az intézet vezetője: José Germain (1898-1986) pszichiáter volt, aki a pszichológiai ismeretek társadalmi alkalma-